

6. Терський С. В. Зброя та дружинне спорядження з розкопок городища „Замчисько“ (м. Судова Вишня) у фондах ЛІМу. *Наукові записки (Львівський історичний музей)*. Вип. 17. Львів, 2017. С. 4–22.

7. Терський С. В., Демський Н. В. Середньовічна зброя ближнього бою за знахідками із північно-західної частини Гологорів. *“Зброяря: історія розвитку озброєння та військової техніки”*. Збірник тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конфер. Львів: НАСВ, 2020. С. 14-15.

8. Чайка Р. М. Давньоруське городище Листвин і його околиці у X–XI ст. Львів: ЛДУ, 2009. 214 с.

УДК 711.459

Яцечко-Блаженко Тетяна (м. Луцьк),
Яцечко Світлана (м. Луцьк)

ЛЮБОМЛЬСЬКИЙ ПАЛАЦ. КРАСУНЯ З ЛЮБОМЛЯ, ЯКІЙ ШОПЕН ПРИСВЯТИВ ВАЛЬС

До нашого часу дійшли десятки портретів цієї відомої волинянки від різних європейських художників, усі вони захоплювались її вродою та розумом. Гроші, врода, влада – усе це вона мала вже змалку, проте перемогти «Білу Сирену» і завоювати серце чоловіка не змогла, навіть народивши йому семеро дітей...

У 1847 році видатний польський композитор Фридерик Шопен присвятив їй свій незабутній вальс A-flat major. Ким була ця загадкова красуня? І яке відношення вона має до Волині, зокрема, до прикордонного міста Любомль?

Красуню, яку ви бачите на представлених портретах першої половини XIX ст., звали Катажина (Катерина) Потоцька. Її дівоче прізвище звучить як Браницька (пол. Katarzyna Potocka z Branickich).

Рід Браницьких був одним із найвідоміших на Волині. Досі в Любомлі зберігся палац родини Браницьких – резиденція, входила до палацово-паркового ансамблю, збудованого Францішеком Ксаверієм Браницьким у II половині XVIII століття.

10 грудня 1825 року в родинному маєтку Браницьких, в сім'ї графа Владислава Гжегожа Браницького та графині Ружі Потоцької з'явилась на світ донька, яку охрестили як Катажина. І це не випадково, адже народилась вона майже в день Святої великомучениці Катерини.

Окрім новонародженої доньки, в родині графа уже були діти. Для батьків вона була аж сьомою дитиною та третьою донькою. Варто сказати, що для матері Катажини це був другий шлюб.

Катажина з юних літ вважалася однією з найпривабливіших наречених того часу. Відомий художник Франц Вінтерхальтер протягом 1854 року створив два її портрета, що зберігаються зараз в Національному музеї у Варшаві. З кожним роком на європейських аукціонах з'являються все нові й нові портрети графині, які не відомі були раніше і знаходились в приватних колекціях.

У віці двадцять один рік Катажина вийшла заміж за графа та кузена, двоюрідного брата Адама Юзефа Потоцького, який був старший від неї на чотири роки. Здавалось би, подружжя повинно було бути дуже щасливим, адже все було при них: гроші, маєтки та велика родина, проте не все було так просто... Як виявилось, цьому передувала інша нещаслива історія кохання.

Все почалось з того, що юний граф Юзеф Потоцький був закоханий і мав роман із польською піаністкою Марією Калергіс. На світські заходи вона одягала білі сукні та перли, за що була прозвана сучасниками як «Біла Сирена». До нас дійшли спогади про красу суперниці Катажини: «У ній була і вкрадлива принадність сарматської жіночності і тихе поетичне сяйво німецької Туснельди. Додайте до цього блиск французької освіченості, живу грайливість, розум і балакучість – і можна легко зрозуміти, що вона повинна була зайняти виняткове і почесне місце всюди, де б вона не з'являлась» [1].

Марія була власницею одного із найвідоміших салонів у Парижі на вулиці Анжуйській. Вона брала уроки музики у Шопена і Ліста. Крім польської, знала французьку, німецьку,

англійську, італійську, російську мови. До переліку її прихильників історики відносять генерала Луї-Ежен Кавеньяка, граф Молі, міністра закордонних справ в уряді Луї-Філіп, Дюму, Мюссе, Ліста, Шопена, Готьє, Гейне, Норвіда.

Проте її серце було віддане Адаму Потоцькому. На момент їх роману та знайомства, Марія була розведена. Варто сказати, що з чоловіком вона прожила лише один рік. Заміж вийшла в шістнадцять років за великого торговця грецького походження Івана Калергі (Калержі), спадкоємець мільйонного стану. Після розлучення він залишив Марії щедрі статки. Тому здається, вона могла б стати чудовою партією графу Потоцькому, але не в ХІХ столітті...

Бо була розлучена! І проти цього категорично виступала матір Адама Софія Браницька, яка була рідною тіткою своїй майбутній невістці Катажині Браницькій, про що мова піде далі.

Варто сказати, що Адам Потоцький, проти волі матері, навіть подарував Марії перстень, яким виразив свої почуття, проте відносини змушений був розірвати, а перстень Марія повернула коханому.

Софія Браницька зробила все, щоб не допустити шлюб сина Адама та «Білої Сирени» Марії. Здавалось, мета була досягнута, незручні відносини припинено. Син зробив пропозицію Катажині. Вона погодилась і розпочала підготовку до весілля [2].

26 жовтня 1847 року в місті Дрездені відбулась шлюбна церемонія, яка об'єднала дві лінії графів Браницьких та Потоцьких. Катажина вже малювала щасливе майбутнє з кузенком і дякувала Богу за достойну партію, адже знала Адама з дитинства і він здавався їй зрозумілим та рідним.

У подружжя один за одним народилося семеро дітей: Ружа (1849–1937), Артур (1850–1890), Зофія (1837–1899), Марія (1855–1934), Ванда (1859–1878), Анджей Казімеж (1861–1908), Анна (1863–1953).

Чоловік Адам був вірний дружині й ніби забув про минуле кохання, але після народження третьої доньки Софії у 1850 році Адам спочатку відновлює листування із коханкою, а потім і таємні зустрічі.

Катажина помічає, як чоловік стає чужим і вже не так радіє дітям, проте не впадає у відчай і ще народжує йому четверо дітей. Така була тогочасна доля жінки – терпіння і смирення...

Трішки про чоловіка Катажини. Відомо, що Адам Потоцький навчався у Віденському, Единбурзькому і Берлінському університетах. Під час Краківського повстання 1846 р. перебував у Парижі, де очолював Національну гвардію і брав участь в Червневій революції. Володів багатьма маєтками. Обирався депутатом до парламенту Австро-Угорщини, в 1851 р. за участь в патріотичній організації був ув'язнений австрійським урядом у Львові. Збирав навколо себе консервативних політиків, відіграв важливу роль у конституційному житті Галичини. Також займався публіцистикою, будучи одним із засновників журналу «Час». Адам був активним прихильником скасування кріпосного права [3].

15 червня 1872 року у 50-річному віці помирає граф Адам Юзеф Потоцький в результаті паралічу. До останніх хвилин поряд з ним була його вірна дружина Катажина. Останнім бажанням графа до дружини було передати листа для коханки, його «Білої Сирени». Граф сказав по-французьки: «On revient toujours à ses premières amours», що в перекладі «Ми завжди повертаємося до нашої першої любові». Коханка Адама пережила його на два роки і померла у 1874 році.

Натомість Катажина прожила до глибокої старості й померла у 81 рік, 27 вересня 1907 року. Похована була у склепі родини Потоцьких в костелі у м. Кшешовіце (сучасна Польща). Цікаво, що Катерина не знищила, а зберегла усі листи чоловіка до «Білої Сирени», можливо не бачила в ній суперницю і спокійно сприймала ситуацію, яка склалась [4].

Ще за життя Катажина прославилась як колекціонерка предметів мистецтва та антикваріату. Була однією із меценаток Ягеллонського університету.

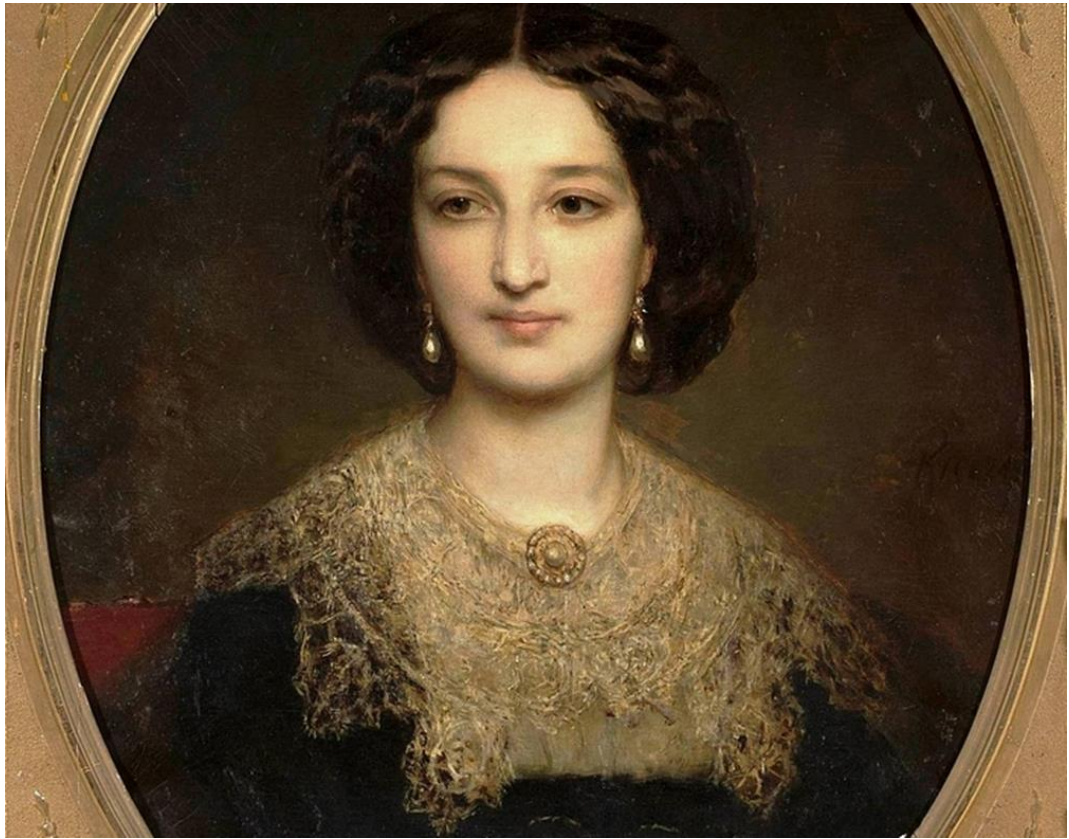
Можливо, колись історія життя волинянки стане сюжетом до фільму, який буде знятий у відновленому палаці Браницьких в Любомлі.

Катажина Потоцька в дитинстві, пер.пол. XIX ст. Джерело: biogramy.pl

Коханка Адама Потоцького «Біла Сирена» Марія Калергіс, XIX ст. Джерело: biogramy.pl

Портрет Катажини пензля Луї Рікара, близько 1855, Національний музей Варшави.

Катажина Потоцька, 1854 р., автор Франц Ксавер Вінтерхальтер

Катажина Потоцька, ХІХ ст. Джерело: biogramy.pl

Катажина Потоцька з онуками, XIX ст. Джерело: biogramy.pl

Чоловік Катажини, Адам Потоцький, 1863 рік. Джерело: rolopa.pl

ski. Jedno z ostatnich zebrzań tego klubu, odbywające się w miejscowej oberży, zostało zerwane przez policję, która znalazła jakąś drobną niefor-

Fot. I. Seebald, Kraków.
Skon polskiej matrony: Katarzyna z hr. Branickich Adamowa hr. Potocka.

malność i skorzystała z niej, by przeszkodzić obradom Polaków. Większość zebrzań zastosowała się do wezwania policji, choć czuła i zdawała sobie sprawę z tego, że to niecie bezprawie. Kilku tylko zmarła się owałtowi pruskiemu i stad przy-

Skon polskiej matrony.

W pałacu Krzeszowickim rozstała się z tym światem pani o wielkiej duszy i wielkim umyśle, zmarła matrona polska cnót pełna, której imię łączy się bardzo ściśle z dziejami Krakowa, Katarzyna z hr. Branickich hr. Potocka, wdowa po śp. Adamie.

Sp. Katarzyna Potocka urodziła się w 1825 r. w Lubomlu a poślubiwszy w 1847 roku hr. Adama, osiadła z mężem w Krakowie i razem z nim brała bardzo czynny i żywy udział w ówczesnym ruchu politycznym. Przy boku męża bawiła też przez czas jakiś za granicą, w szczególności w Paryżu, gdzie ś. p. Adam Potocki walczył w szeregach gwardji narodowej na barykadach. Towarzyszyła mu również w tych czasach, gdy uwięziony z powodu swych przekonań, został wywieziony do Wiednia, a potem do Tryestu. Po uwolnieniu powrócił hrabia Adam do Krakowa, właśnie w owym czasie, gdy straszny pożar obrócił w perzynę znaczną część miasta. Sp. Adamowa zorganizowała skuteczną pomoc dla pogorzalców a nadto sama osobiście rozdawała hojne zapomogi w swym pałacu „pod Baranami“.

Kiedy następnie hr. Adamowi Potocki objęli dobra Krzeszowickie, otoczyła dostojna matrona ciepłą, serdeczną opieką lud miejscowy wiejski a i dla urzędników i robotników w swych dobrach była zacną opiekunką. Odegrała wybitną rolę w zakładaniu szkół po wsiach, kas pożyczkowych, zakładów filantropijnych, ufundowała kilka kościołów w swoich dobrach, zaprowadziła emeryturę dla oficyalistów i służby w swym majątku. Owdowawszy 1872 r. poświęciła się pracy nad wychowaniem swych dzieci i osobiście kierowała zarządem olbrzymich dóbr.

Do ostatnich chwil życia składała dowody dobroczynności i miłosierdzia. Otaria dużo leż, przyczyniła się do wielu dzieł dobroczynnych jako przewodnicząca krakowskiego tow. dobroczynności.

W ostatnich latach z powodu podeszłego wieku i z powodu gasnących zwolna sił, przebywała prawie wyłącznie w Krzeszowicach i tam oddała Bogu piękną swą duszę.

Cześć jej pamięci!

Новина про смерть Катажини Браницької у 1907 році. Джерело: Nowości Illustrowane. 1907, nr 40.

DISDÉRI PHOTOGRAPHE
PARIS

Катажина Браницька з донькою Софією, XIX ст. Джерело: AGAD.

Похорон Катажини Браницької, м. Кшешовіце (сучасна Польща), вересень 1907 року.
Джерело: Muzeum Tradycji Szlacheckiej.

Палац Браницьких у Любомлі, 1837 рік. Джерело: <https://biblioteka.teatrnn.pl/>

Джерела та література:

1. Dunin-Borkowski J.S., *Genealogia żyjących utytułowanych rodów polskich*, Lwów 1895.
2. Korespondencja Katarzyny Potockiej. Listy od: Potocka Aleksandra z Potockich, 1889–1891, Archiwum Narodowe w Krakowie, Archiwum Potockich z Krzeszowic, sygn. 29/635/0/3.6/523, <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/jednostka/-/jednostka/3092691>.
3. Korespondencja Katarzyny Branickiej. Listy od: Potocki Antoni – Wieńczysław. Lata 1847–1904, Archiwum Narodowe w Krakowie, Archiwum Potockich z Krzeszowic, sygn. 29/635/0/3.6/547, k. 55 // <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/jednostka/-/jednostka/3092715>.
4. Skon polskiej matrony. „Nowości Illustrowane”. Nr 40, 5 października 1907. S.2.